

Міжнародно-правові можливості попередження злочинів та правосуддя в Україні

Міжнародне кримінальне правосуддя

Міжнародний кримінальний суд (МКС) – перший у світі постійно діючий суд, створений для судового переслідування осіб, відповідальних за найбільш тяжкі з міжнародних злочинів, який активно розслідує чи мали місце воєнні злочини, злочини проти людяності або геноцид в Україні з 21 листопада 2013 р. Незважаючи на те, що а ні Росія, а ні Україна не ратифікували Римський статут – договір, що заснував МКС – МКС уповноважений проводити розслідування та переслідувати у судовому порядку тих, хто ймовірно несе відповідальність за ці злочини, скоєні на території України. Саме після того як Україна добровільно прийняла юрисдикцію МКС у 2014 р., потім у 2015 р. і в березні 2022 р., 39 країн передали до суду ситуацію в Україні. Це дозволило прокурору МКС розпочати впровадження без судового дозволу. Хоча це є обнадійливим, попереду є виклики перед тими, хто сподівається на справедливість у формі кримінальних вироків. Найближчим часом МКС, скоріше за все, буде складно арештувати вірогідних злочинців. По-друге, навіть якщо були б здійснені арешти, подальші судові процеси та будь які можливі апеляції ймовірно будуть займати багато років.

Римський статут визнає злочином агресію, яка визначається як «застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави». Однак, МКС не може виносити рішення про те чи здійснила Росія злочин агресії проти України, тому що жодна з цих країн не визнала юрисдикцію МКС відносно цього злочину. Деякі міжнародні експерти, стверджують, що **Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй (ГА ООН)** – найбільш представницький директивний орган – міг би працювати з Україною над створенням спеціального суду для судового переслідування окремих осіб, що вважаються відповідальними за злочини агресії та інші міжнародні злочини.

Кримінальні провадження можуть бути порушені в країнах, що прийняли **універсальну юрисдикцію** стосовно міжнародних злочинів, зокрема геноциду і злочинів проти людяності, таких як Франція, Німеччина, Великобританія, Швеція, Нідерланди та Аргентина. Країни такі, як ці, нещодавно розглядали та на теперішній час розглядають справи в межах принципу універсальної юрисдикції за злочини, скоєні у М'янмі, Сирії та інших країнах.

У березні 2022 р. Рада ООН з прав людини заснувала **Міжнародну незалежну комісію з розслідування** злочинів, скоєних в контексті агресії Росії проти України. Комісія розслідуватиме всі вірогідні порушення міжнародного

кримінального права, встановлювати факти, обставини та причини таких злочинів та створювати рекомендації щодо майбутніх потенційних механізмів підзвітності, окрім виконання інших обов'язків. Комісія уповноважена «збирати, консолідувати та аналізувати докази [...], щоб максимізувати вірогідність їх допустимості в будь-яких майбутніх судових розглядах».

Попередження злочинів

27 лютого 2022 р. Україна подала заяву до **Міжнародного суду (МС)** – органу Організації Об'єднаних Націй (ООН), який має право вирішувати спірні питання між державами-членами ООН. Він не має повноважень розслідувати, переслідувати та здійснювати покарання окремих осіб. У заяві України стверджується, що Росія почала військову операцію в Україні під фальшивим приводом, що Україна порушила свої зобов'язання в межах Конвенції про попередження злочинів геноциду і покарань за нього. 16 березня 2022 р. Міжнародний Суд видав наказ про тимчасові заходи щодо Росії, що вимагає «негайно зупинити військові дії». Однак, МС не має реальної правозастосувальної влади, тому заходи навряд чи вплинуть на хід конфлікту зараз, або найближчим часом.

До **Європейського суду з прав людини**, який може розглядати справи, порушені окремими особами чи державами щодо вірогідних порушень Європейської конвенції про права людини, 28 лютого 2022 р. надійшов запит від України про застосування термінових тимчасових заходів проти Росії, щоб припинити «масові порушення прав людини», здійснювані російськими військами в Україні. Однак 16 березня 2022 р. Рада Європи виключила Росію зі складу організації та призупинила дію існуючою справи проти неї.